

DŮM MUSÍ FUNGOVAT PŘEDEVŠÍM PROVOZNĚ

„V tak velkém domě ještě jakživa nebyla, a když pomyslela na všechny ty chodby a schodiště a dveře, které vedou do prázdných pokojů, bylo jí trochu úzko.“

C.S. Lewis, Lev, čarodějnice a skříň

Člověk je tvor přizpůsobivý, typický ubikvist, a formy jeho bydlení jsou opravdu nepřeborné. Jako architekta mě občas zaskočí různá přání mých klientů - některé požadavky na uspořádání jejich budoucího rodinného domku jakoby předem rezignovaly na racionalitu a smiřovaly se s dispozicí panelákového bytu či podstandardních katalogových zoufalostí. Zvyknout se dá opravdu na mnohé, ale co kdybychom si dnes řekli pár slov o dobré dispozici ?

Bůh ani příroda nedělají zbytečnosti, netvoří bez účelu. Co je účelné, je v posledku také krásné. Bobr i krtek, vlaštovka i sysel, snovač i termit vědí, jak jejich „základna“ musí být uspořádána, aby nezmrzli, neutopili se či byli v bezpečí před vetřelci všeho druhu. Jen člověk někdy při stavbě svého obydlí zapomíná na rozumné principy dobrého fungování domu, které se vyvíjely po dlouhá staletí, aby dnes, v kontextu soudobých nároků na bydlení a za použití dnešních stavebních materiálů, bylo možné vyslovit určitá objektivní a nezpochybnitelná doporučení.

„Forma sleduje funkci“, prohlásil Le Corbusier a po něm většina architektů světa. On a jemu podobní tím vymetli z chrámu architektury všechny artistní a formální postupy tvorby, u kterých (dobově chápaná) krása byla vším a účel s funkčností byly jen dvě vychrtlé a uštvané kobyly mezi stehny velkoleposti a dekorace... Jenže po padesáti létech moderního stavitelství byly výsledky funkcionalistického snažení upřímně řečeno hodně sterilní, veřejnost právem kritizovala, že kostel, továrna či nemocnice vypadají stejně: skleněný kvádr. Další generace architektů tak už nyla po postmoderním chápání světa... Bolavý paradox slyšíme i z Vančurova Rozmarného léta: *„Náměstí, tento výtvar století XVIII., doplňovaný hrůzyplným stavitelstvím škol uměleckého průmyslu, ... bylo málem krásné“*.

Všechny vlaštovky si lepí svá hnízda už tisíce let naprosto stejně. Krásné na lidském údělu je právě to, že s každou novou stavbou se více či méně zmnožuje celkový fundus rodinných domů, aniž by se ve světě hromadily do nekonečna stejné exempláře téhož. Něco tak intimního jako rodinný dům se přes četné pokusy o „racionalizaci“ či „objektivizaci“, z východu i západu, zleva i zprava, zdola i svrchu

dosud vzpírá masivní sériové produkci. Každým projektovaným domkem tak počíná nové tvůrčí dobrodružství, nová příležitost a ovšem i nové riziko neúspěchu. Jaká krása, jaká sláva ! A ovšem také - jaká bída !

Pojďme si dnes povědět něco o tom, jak takový rodinný dům vlastně uspořádat, sestrojít a komponovat, aby se nám v něm žilo co možná nejlépe. Žádné dva domky nemusí být a také reálně vlastně ani nejsou - jak pověděno výše - úplně stejné. Mluvit o ideálním či optimálním rodinném domě dává smysl jedině tehdy, dodáváme-li jedním dechem, pro jakého konkrétního člověka či nezaměnitelnou rodinu je určitý dům proponován. Okna pro jednoho přespříliš malá jsou nepříjemně velká pro jiného. V obývacím pokoji o 50 m² se někdo „dusí“, jiný si připadá ztracený jak v nádražní hale v Bukurešti. Schody do patra jeden skoro nevnímá, druhý se jich bojí jak Kája Mařík hříchu, s poukazem na strýčka, který si na podobných zlomil nohu v krčku. Co člověk, to mínění. Homo sapiens se věru nedá glajchšaltovat, sláva Bohu !

Existují ale samozřejmě určitá pravidla zdárného fungování. Dost často se setkávám ve své projekční i posudkové činnosti s mladými lidmi, kteří tato doporučení pokládají za banality, jenž možno oslyšet: *Jak je vzrušující a novátorské je nemít příčku mezi ložnicí a koupelnou ! Jak zbytečné je zádveří, copak nestačí hala ? Zadní vstup ? Rovnou škrtneme...* Výsledkem může být kocovina a přestavba do roka po kolaudaci.

První věc: dům má mít svou denní i noční část. Nerespektovat tohle rozdělení znamená mnohdy život plný omezování: *Pst ! Táta se vrátil z noční šichty a právě usnul ! Nerušit ! Zavřít tu televizi, vypnout pračku ! A hlavně tiše !* Znáte tahle promíchaná „ajntopfová“ dispoziční řešení, u kterých ložnice navazuje na zádveří a vedle centrálního vysavače spávají děti, oddělené jen tenkou příčkou ? Ne ? tak si prostudujte české katalogy rodinných domků, naleznete je bez potíží. U dvojpodlažního uspořádání denní a noční část (nebo také část, kam vodíme návštěvy a část intimní, rodinnou) většinou odděluje schodiště. Horší to bývá u jednopodlažních domů. Tady bychom opravdu měli (zvláště u početnější rodiny) trvat na tom, aby ložnicové křídlo, přístupné z haly, bylo oddělitelné dveřmi. Má se za těmito dveřmi v kontaktu s ložnicemi ocitnout i pracovna ? Vypadá to dobře - v noci rovnou od počítače do postele vedle, skoro každý klient má o sobě samém tuhle roztomile workoholickou a mylnou představu. Myslím ale, že se vyplatí pracovnu umístit spíše do denní partie domu, nejlépe snad poblíž vstupu. I když to teď tak třeba nevypadá, mohou jednou do naší pracovny chodit i klienti či jen návštěvy kamarádů, kteří zrovna *mají své dny*. Budou-li k tomu potřebovat projít naší ložnicí, asi se časem jen obtížně zbavíme dojmu, že nám návštěv ubývá.

Vzájemné rušení v domě může mít i další podoby, které je dobré uvážit. Ústí-li na terasu před obývánkem okna dětských pokojů, můžeme se spolehnout, že naše ratolesti bude vždycky v půl jedné v noci opravdu velmi zajímat, o čem si tam venku máma se strýčkem Fedou vlastně šeptají a cože to vykládá tak zvesela přítelkyně Jaruška... Dispoziční ajntopf může vést zvědavá dítko i k otázkám, proč se každou chvíli vlastně maminka s tátou v ložnici tak divně perou. První takovýhle nevinný dotaz sedmileté dcerky - a na impotenci může být zaděláno jako u Odkolků... No dobrá, možná ne, ale rozhodně to nepatří do souboru zkušeností, které by ve vás nějak podpořily smyslné satyrství.

Druhé základní doporučení: vyvážená jednota obytných a obslužných funkčních ploch. Vždy znovu mě překvapuje, jak každý nový klient sní svůj sen o budoucím domě: požádán, aby sepsal svou představu jednotlivých místností, které mají tvořit jeho budoucí domov, vzpomene většinou jen obývací pokoj s kuchyňskou částí, ložnici, nějaké dětské pokoje, koupelnu a garáž. Manžel pak dodá, že by měla být (ta garáž) trochu větší, aby se mu tam vešel vercajk a zimní guma. Manželka se následně rozpomene na šatnu s koutem na šicí stůl... Děti pak připomenou tatínkovi, že chtěl přece pracovnu a slíbil jim, že si tam budou moci na počítači hrát tu novou senzační hru *Hyperkrutý megadrtilč* a stahovat si muziku z internetu. Chodbu či předsíň nezmíní nikdy nikdo, ve stejné nemilosti zůstává zadní vstup, místnost technologie, spíž, komora... „*A kde budu v zimě vlastně sušit prádlo*“, zeptá se manželka někdy nakonec, vzpomene-li si.

Katalogové projekty s obslužnými prostory domu většinou prostě nepočítají, kombinovaný ohřívač vody a elektrokotel se umístí pod schodiště, práť budete v kuchyni a kdo by dnes, ve věku pokročilé kauflandizace, v éře všeprostopující lidlizace a v atmosféře každodenní albertizace, potřeboval spíž, že ?

Rozumím autorům takových řešení. Chtějí nalákat klienty malými náklady, dům jako klíčka za dva miliony, však to znáte. A lidé příliš ani nepřemýšlejí, dispoziční řešení domu se zdá být jaksí potvrzeno a odzkoušeno, vždyť je v katalogu, že ? Co všechno v domě nemají, zjistí až po nastěhování: často následuje drahá přístavba.

Vždy se vyplatí raději zmenšit obýváněk a přidat alespoň 10 či 12 m² na místnost, kterou nazývám zadní vstup. Bydlel-li jsem před tím třeba v paneláku, neuvědomuji si zcela zřetelně potřebu vstoupit do domu i nějak jinak než hlavním vstupem, protože byt nemá zahradu, kde se seká trávník, zakládá kompost, sázejí brambory (ale ano !), stříhají stromy, ošetřují květiny, hrabe listí na podzim, prořezávají keře, pálí suché větve, plejí ředkvičky, hubí škůdci, kde pobíhají psi a potomci, opékají se buřty a grilují prasátka, kuřátka a ovečky. Budu-li

se muset po každém vstupu dovnitř hezky přezout a umýt, než si podám třeba vývrtku či než si ulevím v nablýskané koupelně, záhy pochopím, že se stala chyba: dům mě příliš „mistruje“. Přezouvací teror, tak tomu říkal jeden můj klient... Mohu-li ale ze zahrady přímo vstoupit do místnosti s výlevkou a WC, kde je na podlaze snadno udržovatelná dlažba, takže mě manželka (a svědomí, ovšem !) nenutí přezouvat, mám vyhráno. A vůbec nevadí, že je tu ještě kotel, boiler, pračka, šňůry na sušení prádla, regály s domácí chemií, krabice na separovaný sběr, vysavač, koště, regál na pracovní obuv a věšák na staré džíny, které potřebuji, když ryji na zahradě svůj záhon na (technické) konopí...

Sousedí-li tahle místnost s rodinným pokojem, ve kterém chceme mít krb s opravdovým ohněm na autentických polenech, aniž bychom při jeho každém otevření přemýšleli, kdy bude nutné pozvat malíře pokojů, je možné zařídit příkládání právě z této „zadní“ místnosti.

Třetí rada: pozor na bludišťovou dispozici. Tak nazývám všechna ta vynucená zešíkmení stěn, všechny ty jitrnicovité chodby a místnosti ve tvaru nepravidelných sedmiúhelníků, často navíc se zkosenými podhledy atd. Neříkám, že šikmá stěna v půdorysném konceptu pravouhlé stavby sem nemůže přinést vzrušující dynamiku či překvapivou krásu nejrůznějších konotací. Tu se pak často můžeme setkat s architekturou opravdu svrchovanou, prestižní, s opravdu špičkovou realizací. Ukončíme-li ale úzkou chodbu šípovitým zešíkmením stěn v jejím závěru proto, aby se sem vešly dvoje dveře či zkroučíme-li kuchyni kolem podivného schodiště s většinou lichoběžných stupňů, zalovili jsme v naprosto jiných vodách, v revíru neumětelství a „vyšlismů“ (tak to prostě vyšlo). V nepravoúhlé ložnici nebudete hodně dlouho dobře usínat, z kosodélného stolu v pracovně vám bude padat příručka *Architektem snadno a rychle*, kdykoli se tu v ní pokusíte zalistovat, a zařídit sedmiúhelnou koupelnu se může ukázat stejně snadné jako přibít pudink na stěnu.

Schválně si teď vezměte do ruky jakýkoli katalog rodinných domků. Kolik z nich tu má přehledný rozvrh funkcí, oddělenou denní a noční část, kolik má zadní vstup (či alespoň místnost pro technologii se vstupem zvenčí), kolik si vystačí s pravými úhly ?

Rozumných a osvědčených pravidel, kterými se má řídit dobré uspořádání domu, existuje ale mnohem více. K těm dalším se dostaneme zase někdy příště.

Ing. arch. Jan Rampich